

Informatie over het orgel

Als PKN-gemeente van Wirdum zijn wij trots om steeds weer te mogen genieten van het prachtige orgel in ons kerkgebouw.

Jan Jongepier heeft dit orgel beschreven in zijn boek: "Vijf eeuwen Friese orgelbouw"
Hij schrijft daar het volgende:

"Het vierde grote project van Lambertus van Dam is de vernieuwing van het orgel in de kerk van Wirdum geweest. Hoewel het orgel pas eind 1790 werd opgeleverd was de opdracht aan Van Dam al in 1785 gegeven. Ook werd toen al een eerste termijn betaald. De bouw van het orgel in Burgum moest toen nog beginnen. Maar toen dat voltooid was, werden huisraad en gereedschappen van de orgelmaker rechtstreeks van Burgum naar Wirdum overgebracht en kon hij het door de kerkvoogden ter beschikking gestelde huis in Wirdum betrekken. Hoeveel belang men hechtte aan 'Mr. Orgelmaaker' blijkt wel uit het feit, dat bij de betalingen voor de orgelbouw ook enkele malen een post opduikt voor een tuinman, die de tuin van het huis van de orgelmaker moest bijhouden. Het werk in Wirdum betrof geen nieuwbouw, maar de ombouw van een in de kerk aanwezig orgel. Dit orgel was in 1688 gemaakt door Jan Harmens. Het bezat een hoofdwerk met negen, en een rugwerk met vijf registers. De klavieromvang was 45 tonen (CDEFGA-c³).

Toen de kerk in 1716 werd verbouwd, werd het orgel gedemonteerd en weer opgebouwd door Sybe Pyters. In 1721 komt het onderhoud in handen van Pyter Tjerks, na diens dood in 1735 wordt het overgenomen door Pyter Sybes de Vries (1705-1776), orgelmaker te Leeuwarden. Daarmee zijn de namen genoemd van drie orgelmakers, die wel veel onderhoud hebben verricht in Friesland, maar voor zover bekend nooit een nieuw orgel hebben gemaakt. Ze zijn illustratief voor het Friese orgelmakersvacuüm, dat ontstaan was na de dood van Jan Harmens in 1721, en dat vooral na de dood van Schwartzburg in 1748 sterk voelbaar was. Het Harmens-orgel werd door de werkzaamheden van Van Dam niet veel groter, maar veranderde op enkele punten toch wel ingrijpend.

Voor de organist was belangrijk, dat de klavieromvang werd vergroot tot 49 tonen, waardoor de actuele koraalzettingen makkelijker gespeeld konden worden. Van Dam maakte daarvoor nieuwe windladen, nieuwe klavieren en nieuwe mechanieken. Dat het orgel na de vernieuwing nog steeds tot c³ liep, mag voor de tijd van uitvoering wel uitzonderlijk worden genoemd.

Wat ook veranderde, was het uiterlijk. Alle ornamentiek werd vernieuwd, de frontindeling werd veranderd, de fronten werden verbreed, en de grote kas kreeg een nieuwe onderkas, waarbij alleen de oude zijdeuren werden gehandhaafd. Jacob Swalve sneed de ornamenten en leverde daarmee opzienbarend werk. De rijke uitmonstering van het front, tot en met de omgeving van de klaviatuur toe, is verbazingwekkend. Kennelijk heeft het in de bedoeling gelegen het vrij kleine front (de grootste Prestant-pijp in het hoofdwerkfront is E) groter te doen lijken.

Onder het rugwerk werd een soffiet aangebracht. Ditmaal zijn geen alliantiewapens aanwezig, maar dat ligt, een jaar na de Franse invasie, ook niet erg voor de hand.

Uit de voor de bouwtijd ouderwetse dispositie, waarin op het rugwerk zelfs nog een Scherp was opgenomen, kan worden afgeleid dat veel Harmens-pijpwerk overgenomen was in het vernieuwde orgel.

Omdat de kerkvoogden ontevreden waren over de trage behandeling door Lambertus van Dam van een reparatie van enkele houten pijpen, ging het onderhoud in 1808

over naar Albertus van Gruisen. Vervolgens onderhoudt Pieter Jansz. Radersma het orgel enige tijd.

In 1844 vernieuwt hij enkele houten pijpen en werkt hij aan de tongwerken. Na zijn dood komt het onderhoud in handen van Willem Hardorff. Deze voert in 1873 een ingrijpende verandering uit. De balgen worden vernieuwd en het pijpwerk van veel registers wordt vervangen. Omdat nu nog wel enkele registers van 1790 aanwezig zijn, kan worden vermoed dat vooral het Harmens-pijpwerk door Hardorff vervangen is. Ook vernieuwde Hardorff de beide handklavieren; van de oude klavieren werden alleen twee bakstukken overgenomen.

Hardorffs schoonzoon en opvolger, Joh. Ferdinand Kruse, stemt het orgel tot 1907. Daarna komt het onderhoud in handen van de firma Bakker & Timmenga, die ook de jongste, conserverende restauratie heeft uitgevoerd.

Zo ontvouwt zich in de geschiedenis van het nog steeds waardevolle orgel van Wirdum een eregalerij van Friese orgelmakers, reden om hier te spreken van het 'ultieme Friese orgel'."

Dispositie

Hoofdwerk	C-c3	Rugwerk	C-c3
Prestant	8'	Fluit does	8'
Holpijp	8'	Prestant	4'
Octaaf	4'	Fluit	4'
Quint	3'	Octaaf	2'
Roerfluit	4'	Viool de Gambe	8' disc.
Mixtuur bas/disc.	3 st.	Dulciaan	8'
Superoctaaf	2'		
Fluit	2'		
Trompet bas/disc.	8'		

Pedaal aangehangen aan Hoofdwerk C-d1

Speelhulpen

Klavierkoppel	Afsluitingen 2x
Tremulant	Windloser

